

УДК 368.021:338.48

JEL classification G22 Z32

Олена ЖИЛКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Національного університету «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5240-8003>

Дар'я МАМОТЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Національного університету «Запорізька політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7945-8628>

СТРАХОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням страхування в сучасному міжнародному туристичному бізнесі. Здійснено теоретичне узагальнення основних засад розвитку ринку страхування в туристичній сфері. Дослідження поточного стану страхового ринку України базується не тільки на основі його функціонування, але й на поточній діяльності суб'єктів страхування та діагностиці основних показників їх діяльності. У вимірі сьогодення саме страхування виступає одним із стратегічних орієнтирів економічного спрямування, що здатне не тільки акумулювати фінансові ресурси, але й перетворювати їх на інвестиції. Очевидно, що така його функціональна особливість сприяє стабільному розвитку економіки, формує довіру, визначає межі страхового захисту та окреслює зацікавленість з боку іноземних інвесторів. Діагностика сучасного стану вітчизняного страхового ринку дає можливість провести аналіз його основних показників та визначити перспективні напрями розвитку з акцентом на проблемні питання, які виникають під дією змінного мінливого середовища. Зважаючи на це, значення систематизації наших знань у сфері страхування набуває особливої актуальності. Страхування є невід'ємною частиною процесу управління ризиками. Подібно до того, як бізнес повинен розробити такі документи, як план управління ризиками, план реагування на надзвичайні ситуації та медіа-план, йому

необхідно розробити план страхування. План страхування визначає, які активи та небезпеки для бізнесу будуть застраховані. Страховий план також визначатиме, яка частина активів і небезпек буде покрита страховим полісом, а яка – самострахуванням (покритим самим бізнесом). Страхування не зроби́ть діяльність безпечнішою, не зменши́ть імові́рність інцидентів і не зупини́ть їх. Страхування зазвичай є частиною пост-інцидентного компоненту процесу управління ризиками.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, страховик, страхувальник, страхові послуги, туризм, туристичний ринок, міжнародний туристичний бізнес.

Olena ZHYLKO

Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of tourism, hotel and restaurant business
National University «Zaporizhzhian Polytechnic»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5240-8003>

Darya MAMOTENKO

Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of tourism, hotel and restaurant business
National University «Zaporizhzhian Polytechnic»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7945-8628>

INSURANCE IN MODERN INTERNATIONAL TOURISM BUSINESS

Abstract. *The article is devoted to topical issues of insurance in the modern international tourism business. Theoretical generalization of the basic principles of development of the insurance market in the tourist sphere is carried out. The study of the current state of the insurance market of Ukraine is based not only on the basis of its functioning, but also on the current activities of insurance entities and the diagnosis of the main indicators of their activities. In today's dimension, insurance itself is one of the strategic landmarks of the economic direction, which can not only accumulate financial resources, but also turn them into investments. It is obvious that such a functional feature contributes to the stable development of the economy, builds trust, defines the limits of insurance protection and outlines the interest of foreign investors. Diagnosis of the current state of the domestic insurance market makes it possible to analyze its main indicators and identify promising areas of development with an emphasis on problematic issues that arise under the influence of a changing*

environment. In view of this, the importance of systematizing our knowledge in the field of insurance becomes especially relevant.

Insurance is an integral part of the risk management process. Just as a business needs to develop documents such as a risk management plan, an emergency response plan, and a media plan, it needs to develop an insurance plan. The insurance plan will determine which assets and hazards to the business will be insured. The insurance plan will also determine how much of the assets and the hazards will be covered through an insurance policy and how much will be self-insured (covered by the business itself). Insurance will not make activities safer and will neither reduce the possibility of, nor stop incidents from happening. Insurance is usually part of the post-incident component of the risk management process.

Keywords: *insurance, insurance market, insurer, insured, insurance services, tourism, tourist market, international tourist business.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Будь-яка підприємницька діяльність містить ризики не тільки економічного характеру, але, зокрема, існують певні ризики, пов'язані з пошкодженням або знищенням товарів і послуг. Однак намір полягає в тому, щоб зменшити можливість збитків і запобігти ризику шляхом створення організацій або асоціацій, які могли б захистити від збитків і компенсувати завдані збитки членам організації з різних причин шкоди. На сучасному етапі розвитку міжнародного ринку послуг індустрія туризму, разом із задоволенням широкого кола потреб у подорожах та відпочинку становить певну небезпеку для життєдіяльності туристів.

Страхування також є соціологічною, економічною та правовою категорією, яка має ознаки спрямованості на можливість відшкодування збитків категоріям соціальних груп, які зазнали збитків, спричинених збитками. Економічна сторона накопичення, структури премій, збереження майна, економічні ефекти та інше, що стосується економічних аспектів страхування. Важливим аспектом є господарське право в національній та міжнародній сфері страхового бізнесу, а також приватне право. З національного аспекту страхування є зобов'язально-правовими відносинами, що встановлюються шляхом укладення договору страхування.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Страхування туристів – це особливий вид страхування, що забезпечує страховий захист майнових інтересів громадян під час їх туристичних поїздок, подорожей, шоп-турів і ін.

Наукова проблематика вивчення вітчизняного та міжнародного страхового ринку перебуває у центрі уваги таких відомих вчених, як: В. Базилевич, Н. Внукова, М. Шимінова, І. Стремковська, О. Заруба, С. Попович, Т. Гарматій, В. Шахов, Л. Рейтман. Дослідження особливостей страхування ризиків у туристичній діяльності здійснювали наступні українські науковці: А. Крутик, Г. Михайличенко, А. Клімова, Н. Михайлова, В. Карцева, Н. Машина, О. Охріменко, О. Гаталяк, В. Стецький, Л. Шматько та ін. Водночас, незважаючи на існуючі фахові розробки та досягнення з цієї проблеми, розвиток страхування діяльності у міжнародній туристичній індустрії потребує подальшого теоретичного опрацювання та розробки прикладних рекомендацій, адекватних сучасним тенденціям та реаліям.

Метою статті є провести діагностику сучасного стану страхового ринку України, що дасть змогу визначити перспективи його розвитку. Мета статті обумовила вирішення основних завдань, серед яких окреслити загальні орієнтири розвитку страхового ринку України і провести діагностику його поточного стану, що в кінцевому результаті дозволить визначити перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний туризм стрімко розвивається, поширюючись на всі країни світу, що породжує гостру проблему забезпечення безпеки туристів. Безпека туристів виражається через страхування. Діяльність кожного суб'єкта ринкових відносин пов'язана з ризиком, який необхідно попереджувати, зменшувати та фінансувати, на що спрямована діяльність ринку страхових послуг, який через страхові організації шляхом використання особливих механізмів забезпечує процес безперервного суспільного відтворення. Отже, без функціонування потужного ринку страхових послуг неможливі створення ефективної системи захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, забезпечення економічної безпеки держави.

Крім того, страхування є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого їх використання задля компенсації збитків, спричинених внаслідок страхових подій, а також захищає бізнес від фінансових ризиків та забезпечує соціальну підтримку.

Страхування туристів це сфера страхування, де головною особою є громадянин країни під час відпустки. Основним фактором є його захист під час туристичних подорожей. Одним із видів страхування є страхування ризиків. Особисте туристичне страхування також є ризикованим видом страхування. Характерною рисою особистого туристичного страхування може бути його короткостроковість. Ризик невизначеності щодо шкоди, яка може бути завдана у разі настання страхового випадку, також виявляється проблематичним. Під час страхування туристів взаємодіє велика кількість незалежних органів: туроператори (внутрішні та зовнішні), готелі, транспортні компанії, консульські служби тощо. Це збільшує ймовірність

звернення до страхових компаній та настання страхових випадків. Важливе місце в цьому займає співпраця українських страхових компаній з іноземними [2].

Практика показує, що туристичні організації щодо туристичної поїздки пропонують наступні види страхування туристів: страхування від втрати багажу; страхування від нещасних випадків під час туристичної подорожі; страхування відповідальності за шкоду, яку турист може заподіяти під час туристичної подорожі; страхування на випадок хвороби під час подорожі; страхування збитків під час подорожі на автомобілі, літаку, поромі тощо; страхування покриття витрат у разі неявки туриста або припинення організованої подорожі турфірмою; страхування витрат на поточний ремонт та обслуговування транспорту туристів під час подорожі тощо.

Окрім певних застрахованих ризиків, туристичні організації можуть запропонувати «страховий пакет», який включає покриття різних основних страхових ризиків. Туристам або одержувачам послуг, окрім страхування окремих речей, можуть бути надані «страхові пакети», які включають певні види – комбінації страхувань, згаданих вище.

Звертаючись до аналізу сучасного стану ринку страхових послуг та спираючись на статистичні дані, підкреслюємо, що він залишається одним з найбільш капіталізованих серед інших небанківських фінансових ринків [2].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 31 березня 2020 року становила 292, зокрема СК «life» – 32і компанії, СК «non-life» – 260 компаній (станом на 31 березня 2019 року – 307 компаній, зокрема СК «life» – 39і компаній, СК «non-life» – 268 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення. Так, станом на 31 березня 2020 року порівняно з аналогічною датою 2019 року кількості компаній зменшилась на 15 [6]. Деталізована динаміка кількості страхових компаній у розрізі їх видів за 2018–2020 роки наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Кількості страхових компаній

Кількості страхових компаній	Станомі на 31 грудня 2018 року	Станомі на 31 грудня 2019 року	На кінець кварталу	
			1і кварталу 2019 року	1 кварталу 2020і року
Загальна кількість	310	294	307і	292
Зокрема, СКі «non-life»	271і	261	268	260і
СК «life»	39і	33	39	32і

Стан страхового ринку, і рівень його інтеграції та затребуваність характеризуються обсягами страхових премій та страхових виплат. Великого значення у визначенні стабільності ринку набуває рівень капіталізації страховиків, тобто обсяги власних коштів та страхових резервів [3].

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка представлені в таблиці 2.

Таблиця 2. – Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка

Показники	1 квартал 2019 року	1 кварталі 2020 року	Темпи приросту 1 кварталу 2020 року до 1 кварталу 2019 року	
			млн.грн.і	%
Кількість договорів страхування, і укладених протягом звітної періоду, тис. одиниць				
Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті	17996,8	18870,і8	-	4,9і
зокрема, договори зі страхувальниками – фізичними особами	17280,7	17751,і1	-	2,7і
Кількість договорів обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	9848,7і	28506,6	-	189,і4
Страхова діяльність, і млн. грн.				
Валові страхові премії	10895,і9	11618,5і	722,6	6,і6
Валові страхові виплати	2343,5і	3167,1	823,і6	35,1і
Рівень валових виплат, і %	21,5	27,і3	-	-
Чисті страхові премії	6406,9і	8119,0	1712,і1	26,7і
Чисті страхові виплати	2259,2	3099,і6	840,4і	37,2
Рівень чистих виплат, %	35,і3	38,2і	-	-
Перестраховання, млн. грн				
Сплачено на перестраховання	5494,8	4349,і0	-1145,8і	-20,9
зокрема, і сплачено перестраховикам-резидентам	4489,0	3499,і5	-989,5і	-22,0
перестраховикам-нерезидентам	1005,8і	849,5	-156,і3	-15,5і
Виплати, компенсовані перестраховиками	283,1	435,і1	152,0і	53,7

зокрема, і компенсовані перестраховиками-резидентами	84,2	67,і5	-16,7і	-19,8
перестраховиками-нерезидентами	198,8і	367,6	168,і8	84,9і
Отримані страхові премії від перестраховальників-нерезидентів	8,9	9,і9	1,0і	11,2
Виплати, і компенсовані перестраховальникам-нерезидентами	0,02	0,і3	0,3і	1400,0
Страхові резерви, млн. грн. і				
Обсяг сформованих страхових резервів	20303,7і	22221,7	1918,і0	9,4і
резерви зі страхування життя	7715,1і	8310,6	595,і5	7,7і
технічні резерви	12588,і6	13911,1і	1322,5	10,і5
Активи страховиків та статутний капітал, і млн. грн				
Загальні активи страховиків	53862,і7	54546,3і	863,6	1,і6
Активи, визначені ст. 31 ЗУі України «Про страхування» і для представлення коштів страхових резервів	34176,і4	34871,4і	695,0	2,і0
Обсяг сплачених статутних капіталів	12868,і7	12363,7і	-505,0	-3,і9

Джерело: складено та розраховано на основі [6].

Порівняно зі I кварталом 2019і року на 722,і6 млн. грн. і (6,6%) збільшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсягі чистих страхових премій збільшилися на 1і 712,1 млн. і грн. (26,7і%). Збільшення валових страхових премій відбулось майже за всіма видами страхування, такими як автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, і «Зелена картка») (збільшення валових страхових платежів на 461,2і млн. грн. (20,і7%)); страхування відповідальності перед третіми особами (збільшення валових страхових платежів на 365,і0 млн. грн. і (72,2%)); страхування кредитів (збільшення валових страхових платежів на і 224,8 млн. і грн. (в три рази)); страхування життя (збільшення валових страхових платежів на 193,і8 млн. грн. і (30,6%)); страхування від нещасних випадків (збільшення валових страхових платежів на 163,і6 млн. грн. і (65,9%)); медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) (збільшення валових страхових платежів на і 143,8 млн. і грн. (18,9і%)); страхування медичних витрат (збільшення валових страхових платежів на 69,і9 млн. грн. і (40,3%)).

Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за I квартал 2020 року становила 69,9%, що на 11,1 в.п. більше, ніж у I кварталі 2019 року. Протягом аналізованого періоду збільшилася кількість укладених договорів страхування на 19 531,9 тис. од. (на 70,1%), при цьому на 491,2 тис. од. (на 3,1%) зросла кількість договорів з добровільного страхування, зокрема збільшилася кількість укладених договорів страхування від нещасних випадків на 1 571,6 тис. од. (на 20,3%), кількості укладених договорів страхування фінансових ризиків, і навпаки, зменшилася на 1 277,8 тис. од. (на 44,0%).

Кількості укладених договорів з обов'язкового страхування збільшилася на 18 696,0 тис. од. (або в 1,6 рази) за рахунок збільшення договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 18 657,9 тис. од. (в 1,9 рази). Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань порівняно з II кварталом 2019 року збільшився на 823,6 млн. грн. (35,1%), обсяги чистих страхових виплат збільшився на 840,4 млн. грн. (37,2%). Зростання обсягів валових страхових виплат у II кварталі 2020 року мало місце у більшості видів страхування.

Так, збільшились валові страхові виплати з таких видів страхування, як автострахування (збільшення валових страхових виплат на 248,8 млн. грн. (20,6%)), страхування фінансових ризиків (збільшення валових страхових виплат на 187,8 млн. грн. (61,3%)), страхування життя (збільшення валових страхових виплат на 122,2 млн. грн. (94,7%)), страхування майна (збільшення валових страхових виплат на 93,1 млн. грн. (167,7%)), медичне страхування (безперервне страхування здоров'я (збільшення валових страхових виплат на 79,4 млн. грн. (19,3%)), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (збільшення валових страхових виплат на 79,3 млн. грн. (в 14 разів))

Рівень валових виплат порівняно з аналогічним періодом 2019 року збільшився на 5,8 в.п. та становив 27,3%. Рівень чистих страхових виплат станом на 31 березня 2020 року становив 38,2%, що більше на 2,9 в.п. порівняно з аналогічним періодом минулого року. Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування, а саме 54,4% та 56,1%, за видами добровільного особистого страхування він становить 36,9% та 41,2%, за видами недержавного обов'язкового страхування – 48,8% та 49,4% (з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 52,5% та 53,0%).

Операції вихідного перестрахування у II кварталі 2020 року порівняно з аналогічним періодом 2019 року зменшилися на 1 145,8 млн. грн. (20,9%) за рахунок зменшення на 989,5 млн. грн. (22,0%) перестрахування всередині країни та на 156,3 млн. грн. (15,5%) операцій з перестрахування зі страховиками-нерезидентами.

Страхові резерви станом на 31 березня 2020 року зросли на 1 918,0 млн. грн. (9,14%) порівняно зі аналогічною датою 2019 року, при цьому технічні резерви зросли на 1 322,15 млн. грн. (10,5%), а резерви зі страхування життя – на 595,15 млн. грн. (7,7%). Порівняно з аналогічною датою 2019 року збільшились такі показники, як загальні активи страховиків (на 863,6 млн. грн., або 1,16%), активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів (на 695,0 млн. грн., або 2,10%).

Можна виділити декілька причин, що певною мірою знижують активність на ринку страхових послуг, а саме : нестабільність економіки; недосконалість законодавчої бази; недостатня капіталізація страхових компаній; вплив значних сум страхових премій за кордон через низький рівень капіталізації страхових організацій; недорозвиненість інфраструктури страхового ринку та довгострокового страхування; недосконалість правил страхування; низький рівень кваліфікації кадрів страхових компаній, довіри та платоспроможності населення; обмеженість привабливих для страховиків інвестиційних інструментів; розбалансування страхового ринку; недостатній розвиток регіональних страхових ринків, які мають помітні територіальні диспропорції; тиск влади на діяльність страхових компаній; низький рівень страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку [3-5].

Останнім часом на високу нестабільність, яка характеризує бізнес на туристичному ринку, вплинула поява в країнах Європейського Союзу певних видів обов'язкового страхування. Зокрема, деякі компанії в межах ЄС запровадили страхування, пов'язане з випадками економічного краху туроператора чи туристичного агентства під час здійснення подорожі, щоб забезпечити повернення в країну груп туристів. Також страхові поліси можуть продавати роздрібні продавці туристам або туроператорам на підставі спеціальних угод зі страховими компаніями.

Висновки.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що страхування в міжнародному туристичному бізнесі слід розглядати, як систему фінансово-економічних відносин, які виникають між страховими компаніями, суб'єктами туристичної сфери та туристами з приводу задоволення інтересів і потреб кожного з них. Результати свідчать про недостатність сучасного стану страхового ринку в Україні, у зв'язку з чим відбувається поступове зменшення кількості страхових компаній і в певній мірі їх добровільний вихід з галузі. У результаті проведеного аналізу була констатована недовіра страхувальників до страховиків, недосконалість нормативно-правової бази, неповне виконання умов договору страхування, низький рівень страхової культури, розбалансування страхового ринку тощо.

Проте на перспективу необхідно внести корективи у зміцнення позицій страхових компаній на вітчизняному страховому ринку, інтегрування діджиталізації у їх діяльність, диверсифікування процесу надання страхових послуг, вдосконалення нормативно-правової бази тощо. Загалом практичні аспекти страхового ринку потребують подальшого вивчення, що передбачає адаптацію страхових компаній до умов перманентних кризових явищ.

Список літератури

1. Боднар О. А., Хоренженко В. В., Татаренкова Ю. В. Функціонування страхового ринку України в умовах пандемії covid- 19. Ефективна економіка. 2020. No 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8268>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.67 (дата звернення 10.09.2023).
2. Гаталяк О. М., Стецький В. В. Страхування у туризмі : навч. посібн. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 114 с.
3. Лой Ю. В. Страховий ринок та перспективи його розвитку. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/soc_gu_m/Evu/2019_17-2/Loi.pdf (дата звернення 04.09.2023).
4. Михайличенко Г., Клімова А. Світовий туристичний ринок: трансформації після пандемії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. No 2. С. 21–37.
5. Михайлова Н. В., Карцева В. В. Особливості страхування відповідальності в туристичному бізнесі. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського*. 2019. Випуск 5.2(101). С. 57–60.
6. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://www.nfr.gov.ua> (дата звернення 01.09.2023).
7. Пурій Г. М. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. Ефективна економіка. 2020. No 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.58 (дата звернення 16.09.2023).
8. Сич О. А. Страховий ринок: сучасні виклики в умовах глобалізації: міжнар. науково-практичний семінар. К.: Львів, ЛНУ, 2021. 194с.
9. Про страхування : Закон України від 07 березня 1996 року No 85/96-ВР (редакція від 01.08.2021, підстава – 1591-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text>
10. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 року No 324/95-ВР (редакція від 16.10.2020, підстава – 124-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>

References

1. Bodnar, O. A., Khorenzhenko, V. V., Tatarenkova, Yu. V. (2020). Funktsionuvannya strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh pandemiyi Covid-19. *Efektivna ekonomika*, 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8268>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.67. [in Ukrainian].
2. Hatalyak O. M., Stetsky V. V. (2020) *Strakhuvannya u turyzmi: navch. posibn.* [Insurance in tourism: textbook]. Lviv: LNU im. I. Franka, 114 p.
3. Loy, Yu. V. Strakhovyy rynek ta perspektyvy yoho rozvytku. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/soc_gu/m/Evu/2019_17-2/Loi.pdf. [in Ukrainian].
4. Mykhaylychenko H., Klimova A. (2020) Svitovyy turystychnyy rynek: transformatsiyi pislya pandemiyi [World tourism market: transformations after the pandemic]. *Zovnishnya torhivlya: ekonomika, finansy, pravo*, 2, 21–37.
5. Mykhaylova N.V., Kartseva V.V. (2019) Osoblyvosti strakhuvannya vidpovidalnosti v turystychnomu bizn- esi. [Features of liability insurance in the tourism business]. *Naukovyy visnyk MDU imeni V.O. Sukhomlynskoho*, 5.2(101), 57–60.
6. Natsional'na komisiya yaka zdiysnyuye derzhavne rehulyuvannya u sferi rynkovykh finansovykh posluh. (2020). Retrieved from: <http://www.nfp.gov.ua>. [in Ukrainian].
7. Puriy, H. M. (2020). Strakhovyy rynek Ukrainy: suchasnyy stan ta problemy rozvytku. *Efektivna ekonomika*, 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6609>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.10.58.
8. Sych, O. A. (2021). Strakhovyy rynek: suchasni videoklipy v umovakh hlobalizatsiyi: mizhnarod. naukovo-praktychnyy seminar. Kyiv: L'viv, LNU. [in Ukrainian].
9. Pro strakhuvannya: Zakon Ukrainy vid 07 bereznya 1996 roku No 85/96-VR (redaktsiya vid 01.08.2021, pidstava – 1591-IX). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-vr#Text>
10. Pro turyzm: Zakon Ukrainy vid 15 veresnya 1995 roku No 324/95-VR (redaktsiya vid 16.10.2020, pidstava – 124-IX). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vr#Text>